

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՔ

Գ Ն Ա Մ Ե Ռ Ի Ր , Ա Ր Ի Ս Ի Ր Ե Մ .

Կըսեն թէ հին ատենի Յունաց մէջէն Սպարտացիները այնքան հայրենասէր ու քաջասիրտ էին որ իրենց որդիքը թշնամեաց դէմ պատերազմի յուղարկելու ժամանակ կապարէին որ մի գուցէ ամօթով՝ այսինքն պատերազմէ փախչելով կամ յաղթուած ետ դառնան, այլ քաջութեամբ մեռնիլը աչք առնուն՝ եթէ կուզեն հայրենեաց առջեւը պատիւ գտնել մշտնջենաւորապէս: Այս եւս կպատմեն թէ սպարտացի կնիկամարդուն մէկը իւր որդին պատերազմի դրկելու ատեն ըսեր է անոր թէ «Կամ վահանովդ՝ կամ վահանիդ վրայ». այսինքն կամ յաղթութեամբ դառնաս՝ վահանդ ձեռքդ, կամ քաջութեամբ մեռնիս, ու դիակդ ետ դարձուի՝ վահանիդ վրայ դրուած:

Արդեօք այսպիսի հայրենասիրական ու արիական զգացմունքէ բխած ու սովորական դարձած է շատ տեղ ըսելը թէ «Գնա մեռիր, արի սիրեմ»:—Երանի թէ այնպէս լինէր. երանի թէ ամենայն ծնողք ալ իրենց որդւոցը հին ժամանակներէ իվեր այն մըտքով ըսէին զայդ: Բայց աւանդ. գոնէ մեր մէջ բոլորովին տարբեր նշանակութիւն ունի այդ խօսքը, եւ սոսկալի ու պժգալի նշանակութիւն, եւ սակայն բաւականէն աւելի շատ կգործածուի իրօք, երբեմն եւս նաեւ խօսքով:

«Գնա մեռիր, արի սիրեմ»: Սովորական նշանակութիւնը այս է թէ Վուզես որ քեզ սիրեմ, յարգեմ, պատուեմ, մեծարեմ. — քանի որ ողջ ես՝ այդ բանին ամենեւին յոյս մի ունենար, ամենեւին մի սպասեր որ քեզ սիրեն պատուեն, փառաւորեն. հապա գնա մեռիր,—կուզես՝ հայրենեաց համար, կամ թէ ազգի համար, կամ թէ իմ սիրոյս հա-

մար,—յետոյ արի եկ որ սիրեմ զքեզ:—Ապա ուրեմն հեզնական է այդ խօսքին իմաստը. — այո, եւ հեզնօրէն ալ կբանեցընեն զգալի աւամբ այն անձինքն որ կտեսնեն թէ մէկը ուրիշին յարգը չճանչնար, պատիւը չպահեր, աղէկութիւնը չհասկընար՝ քանի որ նա ողջ կամ առողջ կամ բարեբաղդ է. մանաւանդ թէ կարհամարհէ զնա, կբամբասէ, կզրպարտէ, կանարգէ, կհալածէ, կըջարջարէ... Եւ երբ այն խեղճը յետին աստիճանի թշուառութեան հասնի, կամ անբուժելի հիւանդութեան մը պատահի, կամ մեծ փորձանքի մը դայ, կամ թէ մեռնի երթայ, այն ատեն կսկսի ափսոսալ, մեղքընալ, եւ կամ այնպէս ձեւացընել թէ կմեղքընայ՝ կցաւի անոր այնպէս անպատիւ, անծանօթ, անհանգիստ կերպով մեռնելուն կամ թշուառանալուն վրայ. ուստի հեզնօրէն վրայ կբերեն թէ «Գնա մեռիր, արի սիրեմ» է քու ըրածդ:

Թագաւոր մը կար՝ խոհեմ, արդարադատ, ողորմած, առատաձեռն, հեղահոգի, հայր հայրենեաց եւ պաշտպան տկարաց. յարգը չճանչցան հպատակները, բամբասեցին, զրպարտեցին. որը ըսաւ թէ յիմար է, որն ըսաւ թէ կաշառակեր է, որն ըսաւ թէ շուայլ է, որն ըսաւ թէ թուլամորթ է, որն ըսաւ թէ մարդու արժանաւորութիւն չճանչցող է: Յանկարծ յաղթուեցաւ այն թագաւորը իւր թշնամեաց բազմութենէն, եւ ընկաւ աթոռէն, կամ թէ հիւանդացաւ ու մեռաւ. ինչ լացեր ողբեր անոր համար, ինչ գովասանքներ անոր վրան, ինչ կենսագրութիւններ գրել, ինչ արձաններ կանգնել: Տեղը չէ որ հեզնեա ծաղրես այն ընող-

ներն, ու ըսես իբրեւ նոցա բերնէն թէ
«Գնա մեռիր, արի սիրեմ»:

Հայրապետ մը կար իմաստուն, շնորհալի,
սրբակաց, խստակրօն, աղգասէր, ժամասէր,
վեհանձն, մեծագործ. յարգը չճանչցան
ժողովուրդները, բամբասեցին, զրպարտե-
ցին, անարգեցին, նախատեցին. որն ըսաւ
թէ տգէտ է, որը թէ կեղծաւոր է, որը
թէ բռնաւոր է, որը թէ աղգին թշնամի է,
որը թէ գոռոզ է, որը թէ աղգին փողերն
ուսող է, որը թէ անմեղաց արիւնը ծծող
է... Եկաւ ատենը, ընկաւ վախճանեցաւ.
ինչ իրարանցում, ինչ սուգ ու տրտմու-
թիւն, սրբան ապաշաւանք, սրբան ափսո-
սանք, ինչ պատմութիւններ, որպիսի ներ-
բողներ այն հայրապետին: Տեղը չէ որ ըսես
թէ այն ընողներուն ըրածն ալ կնշանակէ
թէ «Գնա մեռիր, արի սիրեմ»:

Իշխանաւոր մը կար՝ հարուստ, ըսին թէ
ազա՜հ է. վեհանձն, ըսին թէ հպարտ է.
բարեգործ, ըսին թէ փառասէր է. ժամա-
սէր, ըսին թէ կեղծաւոր է: Ընկաւ մեռաւ,
ամէնքը սուգ մտան. ամէն պակասութիւն-
ները մոռցուեցան, աղէկութիւնները միայն
ճանչցուեցան ու յիշուեցան: Եղաւ որ «Գնա
մեռիր, արի սիրեմ» է նոցա ըրածը:

Հայր մը կամ մայր մը կար՝ որդեսէր,
երկիւղած, արդարասէր, ուսումնասէր, ու-
րիշի իրաւանցը չդըսչող, իրեն պատիւը
պահող, քաղաքավար, խոնարհամիտ, խը-
նայող, աշխատող. նոցա յարգը չճանչցան
իրենց զաւկները, գանգատեցան, տրանջա-
ցին, մրմռացին, նոցա սրտերը ցաւցոյցին,
նոցա հիւանդութեանը պատճառ եղան: Ա-
տենն եկաւ, ընկաւ մեռաւ այն հայրը կամ
մայրը. ինչ ողբեր՝ լացեր, ինչ գոռում
գոչումներ, ինչ կանչեր ճիչեր, ինչ գո-
վասանքներ այն պատուական չգանուելիք
հօրը՝ այն աննման եւ սիրալի մօրը վրայ:
Տեղը չէ արդեօք որ ըսես թէ «Գնա մեռիր,
արի սիրեմ» է նոցա ըրածը:

Հարցուր որ հապա եթէ յանկարծ այն
թագաւորը կամ հայրապետը կամ իշխանը
կամ հայրը մայրը յարութիւն առնուին ու
կենդանանային, յիրաւի նոցա մահուանը
վրայ այնքան ցաւողները կուրախանային թէ
ոչ, կամ նոցա ուրախութիւնը երկար կտե-
ւէր թէ ոչ: Հաւատա որ ոչ. հաւատա որ
շատ չէր անցներ, նորէն կսկսէին այն գան-
գատները, արհամարհանքները, բամբասանք-
ներն ու զրպարտութիւնները, եւ աւելի
յայտնի կլինէր արի սիրեմ ըսածներուն սը-
տութիւնն ու կեղծաւորութիւնը: — Աշ-
խարհս այսպէս եկեր է ու այսպէս կերթայ:
— Ուրեմն արժան չէ արդեօք որ վայ տամք
այնպիսի աշխարհին:

Բայց մեր վայը ինչ ոյժ պիտի ունենայ.
այս վայը առաջին տուողը մեք չեմք, այլ
ստութեան եւ կեղծաւորութեան առաջին
թշնամի՝ ճշմարտութիւնն յաւիտենական,
որ կըսէր իւր ժամանակի Հրեաներէն ու-
մանց՝ թէ «Վայ ձեզ». վասն զի նոքա իբր
թէ իրենց նախնեաց ըրածներուն չհաւնե-
լով, եւ ցաւելով որ նախնիք իրենց ժամա-
նակակից մարգարէներուն ու արդարներուն
յարգը չեն ճանչցած, այլ նոցա մահուանը
պատճառ եղեր են, նոցա արիւնը ծծեր են,
կըսէին կեղծաւորութեամբ. «Ափսոս ափսոս,
եթէ մեր հարց եւ նախնեաց տեղը մեք լի-
նէինք, այն արդարներուն ու մարգարէնե-
րուն արիւնը չէինք մտներ». եւ նոցա հա-
մար փառաւոր շիրիմներ կկանգնէին ու նո-
ցա գերեզմանները կզարգարէին, մինչդեռ
իրենք ամենայն ջանքով՝ խօսքով ու գոր-
ծով իրենց նախնեաց պակաս թողած ա-
նիրաւութիւններն ու անղգամութիւններն
ընելէն ամենեւին ետ չէին կենար. ուստի
կըսէր նոցա Քրիստոս՝ յանդիմանելով նոցա
կեղծաւորութիւնը. «Վայ ձեզ դպրաց եւ
«Փարիսեցւոց կեղծաւորաց, զի շինէք զշի-
«րիմս մարգարէից, եւ զարգարէք զգերեզ-
«մանս արդարոց, եւ ասէք. եթէ էաք յա-

«Լուրս հարցն մերոց, ոչ հաղորդէաք արեան
«մարդարէիցն. — եւ դուք լցէք զչափ
«հարցն ձերոց» :

Եւ չկարծեմք թէ միայն Հրեաներն են
այսպէս «Գնա մեռիր, արի սիրեմ» ըսող-
ները. այլ բոլոր աշխարհք, ամենայն մար-
դիկ եւ ամենայն ժողովուրդք. ուստի եւ
ամենայն ազգաց մէջ եղած են ու կլինին
Սոկրատներ, Գալիլէոսներ, Բելիսարիոսներ,
Ներսէսներ, Մովսէսներ, Գրիգորներ, Տրդատ-
ներ, եւ այլն եւ այլն: Եւ մեք կրնայինք՝
գոնէ հարեւանցի կերպով՝ աչքէ անցընել
ամենայն ազգաց հին եւ նոր պատմութիւն-
ները, եւ տեսնել թէ որքան մարդկանց
ըսուած է «Գնա մեռիր, արի սիրեմ» խօս-
քը: Կրնայինք տեսնել թէ քանի քանի մե-
ծագործ թագաւորներ, ազնիւ իշխաններ,
ընտիր մատենագիրներ, սրբազան հայրա-
պետներ, արդիւնական վարդապետներ, քաջ
զօրավարներ, աշխարհաշէն բարերարներ եւ
ճշմարտապէս ազգասէր անձինք լսեր են,
— թէ ոչ բանիւ՝ գոնէ գործով — այս խօսքը
թէ «Գնա մեռիր, արի սիրեմ» :

Խօսքը այժմ մեր ազգին վրայ դարձնե-
լով, չեմք ուզեր մերոնց սիրտը ցաւցընել՝
մէ առ մի համբելով այն անձինքը՝ որոց
գրեթէ ամենուն ալ կերպով մը ըսուած է
իրենց կենդանութեան ժամանակը. «Գնա
մեռիր, արի սիրեմ» խօսքը. բաւական
համարիմք մէկուն միայն իրաւացի մեղա-
դրանքը եւ սրտաշարժ գանգատը այս տեղ
յիշատակել. այն մարդուն գանգատը՝ որոյ
աշխատանքը միայն հասկըցեր է մեր ազ-
գը իւր ծագումը եւ պատմութիւնը, եւ
որոյ պատմագրութենէն միայն հասկըցած
են նաեւ օտարք Հայոց ազգիս հնութիւնը
եւ պատուականութիւնը, այսինքն երանել-
ւոյն Մովսիսի Խորենացւոյ ըսածը՝ թէ ու-
րիշի եւ թէ իրեն վրայ: Նորա Պատմու-
թեան նշանաւոր մէկ գլուխը ամբողջ
թարգմանեմք իւր սքանչելի բնագրէն ու

դնեմք այս տեղս, եւ կարգացողաց թողումք
այն խօսքերուն վրայ պէտք եղած խորհրդա-
ծութիւններն ընել:

«Այժմ որ խօսքը եկաւ այն սուրբ եւ
«մեծ եւ իբրիստոսէ մեզի պարգեւեալ ճըշ-
«մարիտ՝ թագաւորին վրայ՝ որ (սուրբ Լու-
«սաւոր չէն ետեւ) երկրորդ նահատակն է,
«եւ մեր ազգին լուսաւորութեան գլխաւոր
«պատճառ, պէտք էր որ կարգէ դուրս փա-
«ռաւոր ոճով մը պատմէինք, ինչպէս որ
«կվայէ մեր առաջին ճամբայ ցուցընողին
«ու մեր լուսաւորութեան նահապետին գոր-
«ծակից եւ անոր հաւասար աշխատանք ու-
«նեցող անձի մը պատմութիւնը գրել: Վասն
«զի Հոգւոյն սրբոյ այսպէս հաճոյ երեւցեր
«է որ իմ Լուսաւորիչս մեծ լինի միայն նա-
«հատակութեան մասամբը, կամ թէ աւել-
«ցընեմ՝ նաեւ առաքելական քարոզութեամ-
«բը. իսկ ուրիշ բաներու մէջ թագաւորն ալ
«լինի անոր հաւասար՝ թէ խօսքով եւ թէ
«գործով: Բայց ես այս տեղ կուզեմ թագա-
«ւորին առաւելութիւնը յիշատակել. վասն
«զի Աստուծոյ վերայ (կամ Աստուծով) մտա-
«ծելը, ճգնիլն ու աշխատիլը՝ երկուքինն
«ալ մէկ էր. իսկ համոզիչ կամ սաստիկ խօս-
«քով նուաճելու շնորհքը՝ աւելի թագաւո-
«րին տրուած էր. վասն զի հաւատքին հա-
«մեմատ գործ ալ ունէր անպակաս: Անոր
«համար ասոր ալ առաջին ճամբայ ցուցը-
«նող կըսեմ, եւ մեր լուսաւորութեանը երկ-
«րորդ պատճառ: Բայց որովհետեւ պատ-
«մութիւն պատմելու ժամանակ է, եւ ոչ թէ
«գովասանքներ ըսելու, մանաւանդ որ այս
«մեր գիրքը ուրիշ ամէն պատմագրաց ո-
«ճովը գրուած է, եւ ոչ թէ մեզմէ յատկա-
«պէս իբրեւ նոր բան շարագրուած, անցնիմք
«սորա համար պատմուած բաներուն:

«Սա Գրիստոսի հաւատալէն ետքը ամէն
«տեսակ առաքելութիւններով զարդարուե-
«ցաւ. Գրիստոսի համար քանի կերթար ա-
«ւելի կաշխատէր գործով եւ բանիւ. երբե-

«մըն սաստելով եւ երբեմն անուշութեամբ
 «համոզելով կյորգորէր թէ մեծամեծ նա-
 «խարարները եւ թէ բոլոր ռամիկ ժողո-
 «վուրդը՝ որ ճշմարտապէս քրիստոնեայ լի-
 «նին, այնպէս որ ամենուն գործքն ալ իրենց
 «հաւատոյն ճշմարտութեանը վկայութիւն
 «դառնայ: Բայց հարկ է որ զրուցեմ մեր
 «ազգին խտտասրտութիւնը, եւս եւ ամբար-
 «տաւանութիւնը, սկիզբէն մինչեւ մեր օրե-
 «րը, որ ինչպէս բարի բաներուն չսիրող եւ
 «ճշմարտութեան անհաւատարիմ լինելով,
 «կամ թէ ինքնահաւանութիւնն ու կամա-
 «կորութիւնը իրենց բնութիւն դարձուցած՝
 «թագաւորին կամացը դէմ կկենան քրիս-
 «տոնէական բարեպաշտութիւնը կատարելու
 «կողմանէ, եւ իրենց կանանցն ու հարձե-
 «րուն կամքին ետեւէն կերթան: Թագաւորն
 «ալ այդ բանին չդիմանալով, մէկդի ձգեց
 «երկրաւոր թագն ու երկնաւորին ետեւէն
 «վազեց, գնաց հասաւ Քրիստոսի սուրբ ճրգ-
 «նաւորին (Լուսաւորչին) տեղը, եւ լերան
 «այրին մէջ օրերը կանցընէր:

«Այս տեղ կամըչնամ ճշմարտութիւնը
 «յայտնապէս ըսելու, մանաւանդ մեր ազ-
 «գին անօրէնութիւնը եւ ամբարշտութիւ-
 «նը, եւ մեծամեծ ողբերու արտասուքներու
 «արժանի գործերը պատմելու: Վասն զի
 «մարդ կըրկեն՝ կկանչեն զինքն որ գայ, ու-
 «զածին պէս կառավարէ եւ թագաւորու-
 «թիւնը առաջ տանի. եւ երբոր սուրբը
 «յանձն չառնուր՝ թունաւոր խմելիք կու-
 «տան անոր, ինչպէս որ հին ատենը Աթե-
 «նացիք Սոկրատայ մոլեխինգը տուին. կամ
 «թէ բուն մերն ըսեմք, ինչպէս որ կատղած
 «Հրեաները լեզիով խառնած ըմպելիք խրմ-
 «ցուցին Աստուծոյն մերոյ: Եւ ահա այս կեր-
 «պով մարեցին անցուցին իրենց վրայէն այն
 «աստուածապաշտութեան պայծառափայլ ճա-
 «ռագայթը:

«Ասոր համար ես ալ իմ ազգիս վրայ ող-
 «բալով կըսեմ, ինչպէս որ Պօղոս իրեննե-

«րուն, եւ Քրիստոսի Խաչին թշնամիներուն
 «համար. բայց իմ խօսքերս չեն ըսելիքս,
 «այլ Հոգւոյն սրբոյ. Թիւր եւ դառնացող
 «ազգ. ազգ որ իւր սիրտը ոչ երբէք շտկեց,
 «եւ հոգին ոչ երբէք հաւատարիմ եղաւ Աս-
 «տուծոյ: Ո՛վ Հայեր, մինչեւ Երբ խստա-
 «սիրտ պիտի լինիք. մինչեւ Երբ մնտի
 «բաներու եւ անաստուածութեան սիրովը
 «պիտի մոլորիք: Չհասկըցաք թէ ինչպէս
 «սքանչելի ըրաւ Աստուած իւր սուրբերը,
 «ուստի երբոր դուք առ նա աղաղակէք,
 «ձեր ձայնը պիտի չլքէ: Բարկացաք ու
 «մեղանչեցիք, եւ ձեր անկողիններուն մէջ
 «չզղջացիք. վասն զի անօրէն զոհ մորթե-
 «ցիք, եւ զանոնք որ իրենց յոյսը Աստուծոյ
 «վրայ դրած են՝ արհամարհեցիք: Անոր
 «համար ձեր չգիտցած որոգայթին մէջ
 «պիտի բռնուիք, եւ այն որոգայթովը փո-
 «սը պիտի ընկնիք՝ որով կուզէիք զուրիշը
 «որսալ: Բայց նորա հոգին Աստուծով պիտի
 «ցնծայ, եւ պիտի ուրախանայ իւր փրկու-
 «թեանը վրայ, եւ բոլոր սրտովը պիտի
 «ըսէ. Տէր, սի կայ քեզի նման:

«Եւ որովհետեւ այս բաները այսպէս են,
 «միտիթարուիմք մենք ալ մեր այս նեղու-
 «թեանցս մէջ. վասն զի եթէ դալար փայ-
 «տին հետ այսպէս կվարուին, կըսէ Քրիս-
 «տոս, հապա չորին բանը ինչ պիտի լինի:
 «Ուրեմն եթէ Աստուծոյ սուրբերուն եւ ի-
 «րենք զիրենք Աստուծոյ համար թագաւո-
 «րութենէն զրկողներուն քաշածը այս է,
 «մենք ինչ երես ունիմք գանգատելու Աս-
 «տուծոյ առջեւը այս նեղութեանց համար
 «որ ձեզմէ կքաշեմք, մինչդեռ նեղութիւ-
 «նը, չարչարանքն ու աղքատութիւնը մե-
 «զի սեպհական բաներ են: Եւ սակայն հարկ
 «է որ ըսեմ. ձեզնէ ո՞ր մարդը մեզի ապ-
 «րուստ տուաւ, ո՞ր մարդը մեր վարդա-
 «պետներուն միջնորդութիւն ըրաւ. ո՞ր
 «մարդը քաջալերական կամ յորդորական
 «խօսք մը ըսաւ, ո՞ր մարդը մեր գնացած

« ժամանակը մեր բեռը վերուց . ո՞ր մարդը
« մեր եկած ժամանակը հանգչելու տեղ
« տուաւ . ո՞ր մարդը մեզի տուն կամ իջեւան
« պատրաստեց . ո՞ր մէկն ըսեմ : Այլ եւ ոչ
« իսկ սանձեցիք տգէտ մարդկանց չար լե-
« զուները , որ սնոտի փառամոլութեամբ եւ
« կատաղի լեզուանութեամբ իրենց բերնին
« եկածը դուրս կուտային . հապա նոցա ան-
« մտութեանը նիւթ տալով ձեր ուսումնա-
« տեաց բարբը , Բաբելոնի հնոցէն աւելի
« բորբոքեցիք նոցա չարութիւնը :

« Անոր համար է որ ամէն մարդ ինքը իրեն
« համար սուտ քահանայ եւ պաշտօնեայ դար-
« ձեր է , ինչպէս որ կըսէ Ս. Գիրքը . վասն զի
« այժմ աստուածային բաներու վրայ խօսող
« շատեր կան , բայց անոնց իմաստին ոյժը
« չեն հասկընար , եւ կխօսին ոչ թէ այնպէս
« ինչպէս որ հաճոյ է Հոգւոյն սրբոյ , այլ
« օտար հոգւոյն ուղածին պէս : Ուստի խելք
« ունեցողներուն համար այս խօսքերը ապ-
« շելի ու սարսափելի բաներ են . վասն զի
« խօսողը Աստուծոյ եւ աստուածային բանե-
« րու վրայ կխօսի , եւ խօսողին միտքը օտար
« բաներու վրայ է . ինչու որ խօսած բանե-
« րուն համար աշխատանք չքաշեր , եւ ոչ
« մեղմ եւ հանդարտ կերպով կխօսի , ինչ-
« պէս որ սովորած է այն խօսքէն թէ « Դուր-
« սը անոր ձայնը ոչ ոք չլսէ » , այլ մարդ-
« կային փառաց համար , եւ պոռալով կան-
« չուրուտելով մարդկանց ականջները կթըն-
« դացընեն : Նոցա շատխօսութեան հոսանք-

« ները իբրեւ յաղբերէ կվաղեն , ինչպէս որ
« ըսաւ հիններէն մէկը , եւ հրապարակներու
« մէջ գտնուող գինեմոլները կղայրացը-
« նեն . ո՞ր խելք ունեցողը նոցա վրայ ողբ
« ու լաց չընեն : Եւ սակայն եթէ մէկը շատ
« չբարկանայ՝ կըսեմ թէ ոմանք կյորդորին
« եւս այնպէս ընելու : Ինքզինքս կըռնեմ
« որ չըսեմ Քրիստոսի խօսքը՝ թէ վրէժ
« պիտի հատուցուի՝ արդար Աբելին արիւ-
« նէն մինչեւ Զաքարիայի արիւնը որ կեցած
« է տաճարին ու սեղանոյն մէջտեղը :

« Բայց այս տեղ թող դադրի մեր խօս-
« քը , որովհետեւ մեռելներու ականջին բան
« ըսելու պէս աւելորդ աշխատութիւն է ը-
« րածնիս : Միայն թէ սրբոյն Տրդատայ հա-
« մար պատմածնիս ճշմարիտ է . վասն զի
« թոյն խմցուցին անոր , եւ զրկուեցան նո-
« րա շնորհքին լուսաւոր ճառագայթներէն :
« Տրդատ թագաւորեց 56 տարի » : (Խոր.
« Պատմ. Բ. ԴԲ) :

Այսպիսի հիանալի օրինակներ տեսնելէն
ետեւ , եթէ մեզի ալ խրատ մը կայ առնե-
լիք՝ այս է անշուշտ , որ արդիւնաւոր ան-
ձանց յարգը ճանչնամք՝ քանի որ կենդա-
նի են : Չնայիմք նոցա մարդկային մանր
պակասութեանցը՝ յորոց ազատ մարդ չը-
կայ , այլ պատուեմք նոցա կատարելութիւն-
ները , որպէս զի թէ նոքա եւ թէ այլք
յորդորուին աւելի եւս օգտակար լինելու
աշխարհի եւ ազգի :

Թէ միևնեքով վարդ ընծայեն , հոտուրտալէն ետ կեցիր ,

Փուշն որ առնուս՝ լաւ է քեզ .

Թէ տըմարդին կամուրջ կապէ , դուն վըրայէն մի անցնիր ,

Ջուրը տանի թող ըզքեզ .

Թէ որ աղուէսը հրաւիրէ , դուն իշըքին մի պառկիր ,

Առիւծն ուտէ թող ըզքեզ :

